

Suomen edustaja Kansainvälisen atomienergiajärjestön (IAEA) hallintoneuvostoon

Kansainvälinen atomienergiajärjestö (International Atomic Energy Agency, IAEA) on vuonna 1957 perustettu YK:hon kuuluva itsenäinen järjestö. Sen tehtävänä on edistää ydinenergian rauhanomaista ja turvallista käyttöä ja osaltaan varmistaa ydinsulkusopimuksen (Nuclear Non-Proliferation Treaty, NPT) periaatteiden mukaisesti, ettei sen valvonnan piiriin kuuluvia ydinaineita siirry sotilaallisiin tai muihin tarkoituksiin.

IAEA:n yleiskokous valitsi Suomen 23.9.2021 järjestön hallintoneuvoston jäseneksi kahdeksi vuodeksi syyskuusta 2021 syyskuuhun 2023. Länsi-Euroopan vaaliryhmässä (WEG) sovitun rotaation perusteella Suomen on määrä jatkaa hallintoneuvostossa ns. nimetyllä paikalla vielä vaalikauden 2023 - 2024. Kokonaisuudessaan Suomen kausi hallintoneuvostossa olisi kolmivuotinen.

Suomen yleiset tavoitteet IAEA:n työssä ovat kansainvälisen ydinsulkujärjestelmän vahvistaminen sekä ydinenergian ja -teknologioiden turvallisen rauhanomaisen käytön edistäminen. Suomen painopisteet alkavalla hallintoneuvostokaudella ovat tuki IAEA:n itsenäiselle asiantuntijaroolille ydinmateriaalivalvonnassa, ydinturvallisuuden ja ydinturvan edistämisessä, uusien teknologioiden huomioiminen ja hyödyntäminen IAEA:n valvontajärjestelmän ja säännösten kehittämisessä sekä Suomen ydinenergia-alan asiantuntemuksen vahvistaminen ja esille tuominen.

Suomen ydinalan asiantuntemus ja viranomaisyhteistyö sekä edelläkävijän ratkaisut esimerkiksi käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksessa kiinnostavat laajasti IAEA:n asiantuntijoita ja muita jäsenvaltioita.

IAEA:n hallintoneuvosto on kansainvälisen yhteistyön tärkein ydinenergian rauhanomaista käyttöä ja ydinsulkusopimus NPT:n III artiklan nojalla myös ydinaseiden leviämisen estämistä valvova elin ja siten myös kansainvälisen monenkeskisen asevalvontapolitiikan työväline. Ydinasesulun kannalta keskeiset alueelliset poliittiset kysymykset kuten Iranin ydinohjelma, Pohjois-Korea sekä Lähi-idän tilanne ovat säännöllisesti IAEA:n käsiteltävänä. IAEA:n rooli Iranin ydinohjelman verifiointissa on keskeinen Iranin ydinenergian rauhanomaisuutta tavoittelevan JCPOA-sopimuksen toimeenpanon kannalta ja kansainvälisen luottamuksen lisäämiseksi. Tämän lisäksi IAEA:n hallintoneuvosto käsittelee tavanomaiset kansainvälisen järjestön hallintoelimelle kuuluvat tehtävät (budjetti, toimintasuunnitelmat, tilit, yleiskokouksen valmistelu jne.). Hallintoneuvostolle kuuluvat myös muut järjestön toiminnan kannalta keskeiset tehtävät kuten IAEA:n ja sen jäsenmaiden välisten ydinmateriaalin valvontasopimusten hyväksyminen ja seuraaminen sekä IAEA:n projektien hyväksyminen ja IAEA:n pääjohtajien nimittäminen.

IAEA:n hallintoneuvoston menettelytapasääntöjen mukaan valtiota edustaa hallintoneuvostossa

valtion nimittämä edustaja (Governor), jolla tulee olla joko valtion- tai hallituksen päämiehen tai ulkoministerin antama valtakirja. Edustaja puolestaan määrää muut valtuuskunnan jäsenet ja neuvonantajat.

Edellisen johdosta esitetään, että valtioneuvosto määräisi kansainvälisen atomienergiajärjestö IAEA:n hallintoneuvostoon Suomen valtion edustajaksi Suomen pysyvän edustajan IAEA:ssa, suurlähettiläs Pirkko Hämäläisen Wienin suurlähetystöstä. Lisäksi esitetään, että valtioneuvosto oikeuttaisi ulkoministeriön määräämään tarvittavat asiantuntijat Suomen valtion hallintoneuvostoedustautumisen tueksi.